

STRUKTURA ÚSTNÍ MATURITNÍ ZKOUŠKY Z ČJ

Mgr. Ivana Tálská

ÚSTNÍ MATURITNÍ ZKOUŠKA Z ČJ

<p>Analýza uměleckého textu</p>	<p>I. část</p> <ul style="list-style-type: none"> • zasazení výňatku do kontextu díla • téma a motiv • časoprostor • kompoziční výstavba • literární druh a žánr <p>II. část</p> <ul style="list-style-type: none"> • vypravěč/ lyrický subjekt • postava • vyprávěcí způsoby • typy promluv • veršová výstavba <p>III. část</p> <ul style="list-style-type: none"> • jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku • tropy a figury a jejich funkce ve výňatku
<p>Literárněhistorický kontext</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kontext autorovy tvorby • literární/obecně kulturní kontext
<p>Analýza neuměleckého textu</p>	<p>I. část</p> <ul style="list-style-type: none"> • souvislost mezi výňatky • hlavní myšlenka textu • podstatné a nepodstatné informace • interpretace textu • domněnky a fakta • účel textu • adresát textu <p>II. část</p> <ul style="list-style-type: none"> • funkční styl • slohový postup • slohový útvar • kompoziční výstavba výňatku • jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku

ANALÝZA UMĚLECKÉHO TEXTU

II.

Vypravěč, lyrický subjekt

Příběh bývá někým /něčím vypravován. Tohoto vypravěče smyšleného příběhu nemůžeme ztotožňovat s autorem, neboť ten stojí vně textu, kdežto vypravěč je součástí. U vypravěče může někdy pozorovat autobiografické rysy.

Pokud vypravěč vidí i do nitra postav, zná jejich myšlenky, pocity, ví toho více než jednotlivé postavy, jedná se o tzv. **vševědoucího vypravěče**.

V díle se může objevit i tzv. **vypravěč autorský**, jenž komentuje a hodnotí postavy, příběh nebo oslovuje čtenáře.

V lyrickém díle zastupuje mluvčího **lyrický subjekt**, kterého nám zprostředkuje samotné lyrické dílo.

Vyprávěcí způsoby

Dílo může být vyprávěno tzv. **ich-formou**, **er-formou** nebo **wir-formou**.

Ich - forma

děj je vyprávěn v
1. osobě
jednotného čísla

Er - forma

děj je vyprávěn ve
3. osobě
jednotného čísla

Wir- forma

děj je vyprávěn v
1. osobě
množného čísla

ANALÝZA UMĚLECKÉHO TEXTU

II.

Postava

Literární postavy, hrdiny či protagonisty obvykle dělíme na hlavní a vedlejší. Hlavní postava má zpravidla v díle vymezeno nejvíce prostoru, nicméně striktní rozdělení na hlavní a vedlejší často vychází z interpretace.

Postavy v umělecké literatuře mohou být zcela fiktivní (smyšlené), nebo inspirované reálnými osobnostmi (i v tomto případě se ale jedná o fiktivní postavu).

Charakteristika postavy může být **přímá**, nebo **nepřímá**.

Přímá

vlastnost postavy
je přímo
pojmenována

Nepřímá

vlastnost
vyvozujeme z
chování a jednání
postavy

Charakteristika postavy může být vnitřní (vnitro postavy) a vnější (vzhled). Postava se v příběhu může vyvíjet (dynamická), nebo může být statická. Můžeme rozlišovat postavy kladné, záporné, zvířecí, historické apod.

ANALÝZA UMĚLECKÉHO TEXTU

II.

Typy promluv

Vypravěče a postavy charakterizuje také jejich promluva, proto rozlišujeme promluvy vypravěče a konkrétních postav. Rozlišujeme řeč přímou (vlastní, nevlastní), nepřímou a polopřímou.

Vlastní přímá řeč

graficky vyznačená
řeč (uvozovky)
uvozená uvozovací
větou

Nevlastní přímá řeč

graficky nevyznačená
přímá řeč, její podoba
však odpovídá
pronesenému výroku

Nepřímá řeč

reprodukce výroku
bez zachování
gramatických tvarů
slovesa

Polopřímá řeč

výpověď ve 3. osobě
jednotného čísla obsahující
subjektivní zbarvení.
Př. To bude, pomyslel jsem
si, má poslední hodinka.

ANALÝZA UMĚLECKÉHO TEXTU

II.

Veršová výstavba

Verš můžeme charakterizovat jako intonačně vymezenou a samostatnou jednotku text. Opakují-li se tyto intonační úseky, mluvíme o rytmu. Nejmenší pravidelně se opakující jednotka ve verši se nazývá stopa. Rozlišujeme trochej, jamb, daktyl a spondej.

Trochej

stopa se skládá vždy z
jedné doby těžké a
jedné doby lehké
-U

Jamb

stopa se skládá vždy z
jedné doby lehké a jedné
doby těžké
U-

Daktyl

stopa se skládá
vždy z jedné doby
těžké a dvou dob
lehkých
-UU

Spondej

stopa se skládá ze
dvou dob těžkých
--

ANALÝZA UMĚLECKÉHO TEXTU

II.

Rým

Rým je zvuková shoda konců posledních slov ve verších. V **mužském rýmu** poslední slabika připadá na těžkou dobu (přízvučnou slabiku), např. v jambu. V **ženském rýmu** poslední slabika připadá na lehkou dobu, tzn., že zvuková shoda začíná předposlední samohláskou, jako je tomu v trocheji či daktylu.

Rozlišujeme různá rýmová schémata:

Rým sdružený

aabb

Rým střídavý

abab

Rým obkročný

abba

Rým přerývaný

abcb

Rým postupný

abcabc

Rým tirádový

aaaa

ANALÝZA UMĚLECKÉHO TEXTU

II.

Strofa

Strofa je seskupení veršů vytvářejících celek, který se v básni opakuje a které mají totožnou či podobnou výstavbu. Rozlišujeme je podle počtu veršů, např. trojverší, čtyřverší apod. V básni se může objevit tzv. refrén, jeden či několik veršů, které se opakují.

Normované typy strof:

Sonet

čtrnáctiveršová báseň
Shakespearův sonet: 12+2

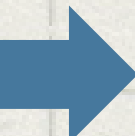
Villonská balada

tři strofy (8 ať 10 či 12)
a krátký dovětek

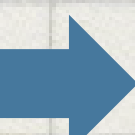
Italská balada

1. sloka čtyřveršová
2. sloka desetiveršová
první a poslední verš
jsou shodné

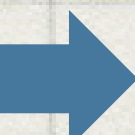
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

KOLÁR, Robert. *Teorie literatury: učebnice pro střední školy*. Plzeň: Fraus, 2014. ISBN 978-80-7238-926-1.

MARTINEC, Ivo, Jana Marie TUŠKOVÁ, Ludmila ZIMOVÁ, Jana HOFFMANNOVÁ, Jaroslava JEŽKOVÁ, Jana VAŇKOVÁ a Vladimíra BEZPALCOVÁ. *Učebnice českého jazyka pro střední školy*. Plzeň: Fraus, 2011. ISBN 978-80-7238-780-9.

SOCHROVÁ, Marie. *Literatura v kostce: pro střední školy*. 2. vyd. Praha: Fragment, 2008. Maturita v kostce. ISBN 978-80-253-0652-9.